

Z paměti Kukačkových

I.

Kukačka vypravuje o jelenu Čmuchalovi.

Několik myslivců sedělo na pokraji hustého lesa pod rozložitou korunou buku již žloutnoucího. Psi leželi jím u nohou neb opodál. Ve trávě leskly se hroty dvou oštěpů loveckých, o vedlejší kmen byly opřeny tři kuše.

Bylo okolo Nanebevzetí Panny Marie (l. 1612) v čas, kdy nejlépe bylo honit jeleny. Srpnové odpoledne bylo krásné, nebe bez obláčku, vzduch jasný. Ale již bylo pocítovati chlad nadcházejícího podzimu, jejž hlásal studený vítr ze strnišť vanoucí. Tu s výšiny, kde myslivci seděli, byla pěkná podívaná na dol a daleko do pohorského kraje. Vanoucí vítr bylo znáti na táhlém šumotu, jenž z hlubin lesních vážně sem zaléhal, i na vřesu pěkně kvetoucím i na plavé, vysoké metlici, jež na svahu kolem hustě rostouc všecka se chvěla. Sluneční paprsky padaly zlatým pruhem skoro až pode stromy. Hrály ještě, nicméně ohník u nohou myslivců planoucí nijak nebyl zbytečný. Šlehal jen nízko, a ze suchého chrastí pěkně rovně se nesly kotouče modrošedého dýmu měkce kadeřavého.

Na vyvstálé, osušené hrči věkovitého dubu seděl, uprostřed společnosti starý Kukačka. Osmáhlejší a bradatější byl všech. Ač vousy mu silně prokvataly, oči jeho leskly se živě, ba živěji nežli mladším druhům kolem sedícím. Na sobě měl sukni barvy po-

pelavé nad kolena dlouhou, dole zeleně lemovanou, úzké jelenice a nebarvené boty, jejichž měkké holeně byly na lýtkách volně ohrnutý.

U pasu mu visel mohutný tesák, bez něhož nevycházel ani na krok; od pravého ramene k levému boku houpala se mu trubka a smyčka.

Myslivci zrovna rozmlouvali o nadcházejícím štvaní, o hostech pana Smiřického, kteří najisto prý přijedou. Mluvili jenom o štvaní, o tenatech se nezmiňujíce. Činili to k vůli starému Kukačkovi, jenž beztoho od svátku Narození Panny Marie až do Nanebevzetí klel, až se pekelné brány asi otřásaly a to všecko k vůli tenatům jelením, na něž pranic nedržel. Jak se jich kdo pochvalně zastal, nešel starý Kukačka daleko pro pěkné jméno a hned také tím důvodem hleděl protivníka potříti, že se na něj obořil: „A což ti naši tatíkové, což ti páni, kteří na králi a na sněmě nejednou žádali, by všechna tenata byla zakázána a spálena, což ti honbě nerozuměli, není-li pravda, to jen ty holobrádku?“ To říkal myslivci třeba po oči zarostlému.

Dnes bylo mu pěkně veselo, jako po nejkrásnějším štvaní. Každý to viděl Kukačkovi na tváři i na tom, že se ochotně dal do vypravování. Proto se žádný nemrzel. Zkusil Kukačka mnoho, a rozuměl lesu i zvěři. Také vypravováním nikoho nezarmoutil. Sic vypravoval vážně, ale když až příliš vážně pokračoval, tu se posluchači tukli kolenem, a tím pilněji hleděli mu do tváře, jež za vypravo-

vání zvláště oživla. Když pak začal levé oko přimhuřovati, pravici živě šermuje, tu se již posluchači usmívali. — To začínal lháti, a pak již lhal, vážně, opravdově, až Bůh bránil. — Tu pak nějaký šelma zakukal jako na znamení, že Kukačka kuká, t. j. lže, a žádný pak se smíchu neubránil.

Dnes pod bukem se mu nějak obzvláště libě povídalo.

„Jak dím, jak živi jste neviděli. To byli psi! Ale naše povětří jím nějak nesloužilo. Nebožtík pan vlastař*) když ještě byl mlád a na cestách, koupil je někde daleko — no — snad za mořem. Co pánu k nám na Krumlov přijelo, každý se podivil tém nidrlantským psům. Osm jsme jich měli — ale co stáli! Bůh sám ví, co kop nebožtík pán za ně dal — a pak co polévky spotřebovali, protože se tlucí nesměli krmiti. Z jednoho dvora po jednom tlucení másla za den jím sotva stačilo —“

Tu se druhové myslivci tukli.

„A žádný z nich nevydržel — jen Lapka — chlapík — no však také měl hnáty — když Čmuchala se nebál.“

„Kdo to byl Čmuchal?“ ptali se myslivci.

„To jsem vám ještě nepovídal? Jelen v Netolické oboře. Zvíře, hovado, ale rozum za dvacet jelenů. Ten nám jednou nahnal. — V oboře vám ostával hlídač, vlastně švec. — Ten seděl jednou na stoličce, říkal Škorně, pohvizdoval si, zpíval a ničeho si nevší-

*) Petr Vok z Rožemberka, poslední toho slavného rodu.

mal — až tu najednou padne na něj stín a vtom něco zatroubí, co dím, zařve, až ten milý švec leknutím spadl se stoličky. Jelen mu strčil hlavu do okna. — To byl ten Čmuchař. — Pořval si, postál, podíval se na kopyta a na ševce, jak rozvztekliv se vstává, pak se obrátil a kráčel pohodlně pryč. Poté přišel pokaždé, kdykoliv švec měl okno otevřené.

— No a švec se s ním udobřil, nic si z jeho návštěv nedělal, a kdykoliv přišel, vždycky ho uvítal:

„Ah, budiž mně vítán, pane Čmuchaře.“

A tak to jméno starému jelenu zůstalo. Nebožtík pan vladař, jak mu to jagrmistr, vladyska z Harasova, oznámil, se smál, až mu oči slzely, a poručil pak, aby švec jelena po každé něčím uctil, a nikdo aby se neopovážil paroháče zastřeliti. Ale pán míní, a pán Bůh mění. Jagrmistr, tenkráte když se zrovna přestěhoval do nového stavení v oboře Netolické, dal pro jeleny a kolouchy otavy kliditi. Bylo to brzo, ty dny po sv. Lidmile. — Já tu stojím zrovna u Lapky, víte u toho nidrlantského psa, a pozoruju ho. Zdálo se mně, že není svůj, a jagrmistr mně to také ráno povídal, když vyjízděl na lidi dohlédnout. Vtom pojednou slyším křik a hrozný řev. Běžím a co vidím: na palouku lítá „Čmuchař“ jako divý, všecek rozvzteklený a plaší lidi. Bylo tam dobře padesát sekáčů. Ti křičeli, řvali, kleli, utíkali, padali, kouleli se, a doběhnuvše ke stromům lezli na ně. — To vám byla podívaná na ty chlapy, jak se na kmeny soukali, jak toulce postrkovali a dolů shazovali, by se jim lépe lezlo.

Smál jsem se, jak pak ne — a ,Čmuchal' běhal od jednoho ke druhému, toho trkl, toho povalil a zase vyrazil na jiného. — Vtom vyjel z lesa jagrmistr na koni. — Jak ho jelen zahlédl, už hlavu vzhůru a na něj — ale kůň jagrmistrův zježil hřívou, zdvihl ocas a ten tam. — Uháněl strachy jako šípka a vrazil pak do stodoly, co stála opodál. Byla proštěstí otevřena, ale jagrmistr měl na velikém čase. Jen o stéblo méně hlavu sehnouti, a byl by s celou na humno nevjet. Povídral pak, že se on i kůň třásli jako osika —“

„A jelen?“

„A ty, Kukačko?“ ozvali se druhové, upřeně mu hledíce do osmáhlé tváře. Hle, již se mu kůže u oka ve vrásky sbírá, již oko přimhuřuje, ale zatím jen lehko.

„Já? Já se vám pojednou ocitl, jak ani nevím, ve výšce. — Cítím, že mě někdo sebral, vyhodil, že padám, že zase letím, až v tom chytnu se haluze nad mnou a visím na stromě. Byl jsem jako bez sebe, jen to jsem slyšel, že Lapka štěkal jako zběsilý a že jelen pode mnou řval, až se obora třásla — vtom jako by uťal —“

Kukačka pošoupl opeřený klobouk více do týla, levé oko přimhouřil a máchnuv pravou rukou živě pokračoval:

„Pes přestal štěkat, jen kňučel a jelen utichl nadobro. A tu slyším zrovna pod sebou:

„Tak ty tak, Čmuchale? Ty chodit ke mně na toulku a boží dar pojídat a uctěnou přijímat?

Dostaneš zase, jen si přijď, podívej se,“ tak křičel usmolený švec, v ohrnutých rukávech, tak jak přiběhl se stoličky, a všecek rozrušen hrozil jelenovi potěhem, který mu sliboval. Čmuchal něco zamručel, a pak se najednou obrátil, a sklopiv hlavu loudal se do lesa jako zahanbený kluk, když pardus dostane.“

„Kukuk!“ ozvalo se vzadu a myslivci se dali do smíchu.

„Jen se smějte, vy holobrádci. Padesát lidí uteklo na stromy, sám jagrmistr zahnán na koni do stodoly, já na stromě — a nikdo to zvíře nezkrotil —“

„Jenom potěh —“ dodal se smíchem jeden z myslivců.

„A co ten Lapka?“ vzpomněl jiný na toho psa „nidrlantského“. — „Vždyť jsi chtěl, Kukačko také o něm povídati —“

„Abyste se mně vysmáli, vy holobrádci —“

„Jen povídej!“ domlouvali všichni.

„Ne, a kdybych chtěl — už je pozdě — hle, pán jede!“ a ukázal pravicí, hodně žilovatou a zarostlou na úvoz dále pod lesem. Tam vyjízděl na krásném bělouši mladý pán Smiřický ze Smiřic a na Náchodě se svými hostmi, na něž myslivci čekali.